

The Effect of Repeat Appointment and Double-Hatting on Diversity and Formation of Monopoly in International Arbitrations (Original Research)

Maryam Farsi *
Hamid Reza Oloumi Yazdi **

(DOI) : 10.22066/CILAMAG.2024.2016479.2480

Date Received: 24 November 2023

Date Accepted: 28 June 2024

Abstract

The nature of international arbitration and the principle of party autonomy in the appointment of arbitrators require the selection of arbitrators from a diverse pool of qualified persons, irrespective of their nationality, gender, and age. However, studies indicate that international arbitration is predominantly monopolized by white men from developed countries, with limited participation from others. The repeat appointments of arbitrators and the practice of double-hatting are significant mechanisms exacerbating the existing situation, inhibiting the entry of newcomers and leading to the formation of a closed circle of international arbitrators. Through a descriptive-analytical approach, this research examines the effect of repeat appointments of arbitrators and double-hatting on the diversity of the arbitration community and, consequently, on the integrity of the proceedings and the legitimacy of arbitration. The findings suggest that following the disclosure of the arbitrators' previous appointments and positions, certain limitations should be imposed on the number of appointments and cases in which one can serve, either as an arbitrator or as counsel.

Keywords

International Arbitration, Repeat Appointments of Arbitrators, Double-hatting, Diversity, Integrity of Proceedings, Legitimacy of Arbitration, Monopoly.

---

* PhD Candidate of Private Law, Faculty of Law and Political Science, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran, maryamfarsi91@gmail.com

** Corresponding Author, Associate Professor, Faculty of Law and Political Science, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran, holoumiyazdi@yahoo.com

تأثیر انتصاب مکرر و نقش دوگانه داور و وکیل بر تنوع و شکل‌گیری انحصار در داوری‌های بین‌المللی (پژوهشی)

مریم فارسی *

حمیدرضا علومی یزدی **

(DOI) : 10.22066/CILAMAG.2024.2016479.2480

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۴/۰۸

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۹/۰۴

چکیده

ماهیت داوری بین‌المللی و حاکمیت طرفین دعوا در انتخاب داور ایجاب می‌کند داوران از میان افراد ذی‌صلاحی با ملیت، جنسیت و سنین گوناگون منصوب شوند. با وجود این، بررسی‌ها نشان می‌دهد که داوری بین‌المللی عمدتاً در انحصار مردانی سفیدپوست از کشورهای توسعه‌یافته بوده و سایرین سهم چندانی در این عرصه ندارند. انتصاب مکرر برخی از داوران سرشناس و پذیرش نقش دوگانه داور و وکیل از مهم‌ترین سازوکارهایی است که با دشوار کردن ورود داوران جدید، موقعیت افراد موجود را تثبیت نموده و شبکه بسته‌ای از داوران بین‌المللی را شکل می‌دهد. مقاله حاضر با تحلیل تأثیر انتصاب مکرر داوران و پذیرش نقش دوگانه داور و وکیل بر تنوع جامعه داوری و متعاقباً بر کیفیت رسیدگی و مشروعیت داوری، پیشنهاد می‌کند که متعاقب افشای انتصاب‌ها و موضع‌گیری سابق داوران، در تعداد داوری و وکالتی که یک فرد می‌تواند بپذیرد، محدودیت ایجاد شود.

واژگان کلیدی

داوری بین‌المللی، انتصاب‌های مکرر داوران، نقش دوگانه داور و وکیل، تنوع، کیفیت رسیدگی، مشروعیت داوری، انحصار

* دانشجوی دکتری حقوق خصوصی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران
maryamfarsi91@gmail.com

** نویسنده مسئول، دانشیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران
holoumiyazdi@yahoo.com

مقدمه

داوری یک روش مبتنی بر اراده طرفین برای حل و فصل اختلافی است که طرفین آن با انتخاب یک شخص ثالث بی طرف به عنوان داور، به رأی وی در مورد آن مشروعیت می دهند. از آنجا که داوری بین المللی در یک ساخت چندملیتی و چندفرهنگی اتفاق می افتد، انتظار می رود که جامعه داوری بین المللی نیز طیف وسیع کاربران خود را منعکس نماید. با وجود این، بررسی ها نشان می دهد که طرفین دعوا و وکلای آن ها، معمولاً داوران منتخب خود را از یک دایره محدود گزینش نموده و در عمل، کسب اولین انتصاب داوری جز برای این عده خاص دشوار است.

به نظر می رسد یکی از دلایل عمده عدم تنوع در جامعه داوری، هنجار انتصاب مکرر داوران و پذیرش نقش دوگانه داور و وکیل توسط آن ها باشد. در حقیقت با توجه به اینکه از یک طرف، طرف های اختلاف و وکلای آن ها تمایل دارند که داور مورد نظر خود را در پرونده های مختلف، مکرراً منصوب کنند و از طرف دیگر، داوران نیز تمایل دارند که به طور همزمان یا غیرهمزمان نقش های مختلف وکالت و داوری را بر عهده گیرند،^۱ انتصاب ها اغلب در اختیار تعداد محدودی از افراد سرشناس قرار گرفته و ورود داوران و وکلای جدید و متنوع به جامعه داوری دشوار می شود. تأثیر انتصاب مکرر داوران و پذیرش نقش دوگانه داور و وکیل بر محدودیت تنوع جامعه داوری، در متون انگلیسی به تفکیک بررسی شده است. با وجود این، مطالعه حاضر، تأثیر متقابل این فرایندها را بر یکدیگر و بر کاهش تنوع جامعه داوری بررسی می کند. به عبارت دیگر، تأثیر تجمعی نقش پررنگ وکلا در انتصاب داور، امکان انتصاب مکرر یک داور در پرونده هایی با موضوعات مختلف و همچنین امکان حرکت داوران بین نقش های متناقض داوری و وکالت بر شکل گیری تدریجی شبکه پیچیده ای از ارتباطات بین داور-داور، داور-وکیل و .... در مطالعه حاضر بررسی شده است؛ این ارتباطات به مبادله نقش در بین عده محدودی از داوران و وکلای بین المللی و اطراف تکراری دعوا مانند شرکت های بزرگ و کارفرمایان حرفه ای، در ازای سوگیری یا انتصاب های آتی منجر شده و تنوع را بسیار محدود و کیفیت رسیدگی و مشروعیت داوری را تضعیف می کند. در چنین شرایطی به نظر می رسد که اگرچه اراده طرفین در انتصاب داور، محترم است، تنظیم قوانینی در جهت ساماندهی به حاکمیت بی قید و شرط اراده طرف های دعوا در زمانی که ملاحظه برتر عدالت و مشروعیت داوری در خطر است، ضرورت دارد.

این مقاله در بخش اول به بررسی ضرورت و اهمیت وجود تنوع در دیوان های داوری و تأثیر آن بر مشروعیت و کیفیت رسیدگی می پردازد. بخش دوم، بر اساس گزارش های سازمان های بین المللی داوری و مطالعات انجام شده در این زمینه نشان می دهد که تنوع در دیوان های داوری

۱. سیدجمال سیفی، «تنوع فرهنگی داوران و قضات در رسیدگی های داوری و قضایی بین المللی»، پژوهش تطبیقی حقوق اسلام و غرب ۱۰، ۱ (۱۴۰۲): ۱۹۶.

کنونی در ابعاد مختلف بسیار محدود است. بخش سوم، محدودیت تنوع در پی شکل‌گیری هنجار انتصاب مکرر داوران و پذیرش نقش دوگانه داور و وکیل و میزان فراگیری این دو پدیده را تحلیل می‌کند. بخش چهارم، تأثیر انتصاب مکرر داوران و پذیرش نقش دوگانه داور و وکیل را بر شکل‌گیری انحصار در جامعه داوری بررسی، و بخش پنجم، راهکارهایی را برای برون‌رفت از معضل محدودیت تنوع و انحصار موجود پیشنهاد می‌کند.

۱. اهمیت تنوع در جامعه داوری

داوری بین‌المللی یک حوزه ذاتاً متنوع است. طرفین دعوا و وکلای آن‌ها از سراسر جهان آمده‌اند و با گسترش روزافزون تجارت و سرمایه‌گذاری بین‌المللی نیز هر سال متنوع‌تر می‌شوند. از این رو انتظار می‌رود که داوران منصوب این افراد نیز ترکیب متوازی از اقشار مختلف و جوامع متنوع کاربران خود باشند. وجود نمایندگانی از آحاد و ملل مختلف در جامعه داوری می‌تواند بر کیفیت آرا و تثبیت موفقیت بلندمدت داوری تأثیرگذار باشد.

وجود تنوع در هیئت داوران، در پذیرش جهانی داوری به‌عنوان سازوکار قانونی حل اختلافات بین‌المللی تأثیر زیادی دارد. در این راستا کیارا جورجینی می‌گوید «وجود تنوع در سیستم قضایی در سطح داخلی و بین‌المللی، شرط ضروری دموکراسی بوده و در یک محیط فراملی با پیامدهای اقتصادی جهانی، مانند سیستم داوری بین‌المللی، وجود نمایندگانی از ملیت‌های مختلف حتی نسبت به سیستم قضایی نیز از اهمیت بیشتری برخوردار است».^۲ همچنین دینل تاجا، قاضی سابق دادگاه استیناف حوزه یازدهم ایالات متحده، اذعان می‌کند که «تنوع تصمیم‌گیرندگان، با تجمیع اطلاعات و تجربیات مختلف، موجب اطمینان از احترام و پیگیری تصمیمات سیستم قضایی می‌شود».^۳ بنابراین تنوع جامعه داوری به فرایند داوری و سازمان‌های مربوطه مشروعیت می‌بخشد و پذیرش عمومی رأی داوری را افزایش می‌دهد.

علاوه بر این، وجود تنوع در دیوان داوری به جهت تأثیر آن بر کیفیت رسیدگی از اهمیت تعیین‌کننده‌ای برخوردار است. بدیهی است که پردازش و تفسیر ذهنی داوران از واقعیت‌های میدانی و در مرحله بعد، تحلیل و برداشت آن‌ها از قوانین، مقدمه صدور رأی است. تفسیر قوانین قاعدتاً بر اساس مهارت‌ها و آموزش‌های حقوقی انجام می‌شود. اما درک واقعیت‌های میدانی به پیشینه قومی، فرهنگی، نژادی و جنسیتی افراد بستگی داشته و به‌سادگی اصول حقوقی قابل فراگیری نیست. در صورتی که گروه محدودی از داوران که از جهات مختلف همگن هستند به اختلافاتی از سراسر

2. Chiara Giorgetti, "Who Decide Who Decides in International Investment Arbitration?," *University of Pennsylvania Journal of International Law* 35, 2 (2013): 480-481.

3. Deanell Tacha, "Diversity in the Judiciary: A Conversation with Deanell Tacha," *Kansas Law Review* 59, (2011): 1038.

جهان رسیدگی کنند، طبیعتاً در بسیاری از موارد، در مورد اختلافاتی تصمیم خواهند گرفت که در بستر فرهنگی آن‌ها مفقود بوده و درک درستی در خصوص آن ندارند. به این ترتیب، انتخاب داورانی که بتوانند واقعیت‌های میدانی را به درستی تفسیر کنند، می‌تواند بیشترین تأثیر را بر صدور رأی صحیح داشته باشد.^۴

حضور اعضای متنوع در هیئت داوری می‌تواند از غلبه تفکر یک گروه خاص بر سایرین جلوگیری کرده و نهایتاً سوگیری‌ها را کاهش دهد. در حقیقت داوران مانند همه مردم، پیشینه قومی و فرهنگی، تجربیات و تمایلات خاص خود را دارند که آن‌ها را با خود به عرصه داوری می‌آورند. این تمایلات و تعصب‌ها می‌تواند با ایجاد نابینایی نگرشی، بر تصمیم‌گیری داوران تأثیر بگذارد.^۵ در مقابل، بررسی موضوعات از ابعاد مختلف با حضور داورانی از فرهنگ‌های متنوع، می‌تواند در برابر باورهای درونی یا سوگیری‌های ذاتی اعضا همانند پادزهر عمل نموده و افراد را وادار کند که پیش‌فرض خود را زیر سؤال ببرند. از این رو حضور داورانی با پیشینه مختلف می‌تواند تصمیم داوران را در جریان مذاکره تا حد بالایی تحت تأثیر قرار داده و کیفیت استدلال و تصمیم‌گیری گروهی را تقویت کند.^۶ در مطالعه‌ای که در مجله شخصیت و روانشناسی اجتماعی منتشر شد، دانشمندان ۲۰۰ نفر را در هیئت‌های منصفه شش نفره تقسیم کردند. در برخی از گروه‌ها تمامی اعضا سفیدپوست و در برخی دیگر چهار نفر سفیدپوست و دو نفر سیاه‌پوست بودند. فیلمی از محاکمه یک متهم سیاه‌پوست و قربانیان سفیدپوست به کلیه شرکت‌کنندگان نمایش داده شد و آن‌ها می‌بایست در مورد مجرم‌بودن متهم تصمیم می‌گرفتند. نتایج نشان داد که هیئت‌های متنوع، حقایق بیشتری را نسبت به هیئت‌های همگن مطرح نموده و در حین بحث درباره شواهد موجود، خطای کمتری مرتکب شدند. همچنین در هیئت‌های متنوع، اشتباهات ایجادشده نیز با احتمال بیشتری در حین بررسی اصلاح می‌شد.

یکی دیگر از علل عملکرد هوشمندانه‌تر گروه‌های متنوع این است که آن‌ها ابعاد مختلف را با دقت بیشتری ارزیابی می‌کنند. در مطالعه‌ای دانشمندان، افراد دارای اطلاعات مالی را در بازارهای شبیه‌سازی شده قرار داده و از آن‌ها خواستند که قیمت سهام را مشخص کنند. شرکت‌کنندگان از جهت قومیتی در تیم‌های متنوع یا همگن تقسیم شدند. نتایج نشان داد که تیم‌های متنوع، با احتمال ۵۸٪ سهام را صحیح‌تر قیمت‌گذاری کرده و نسبت به گروه‌های همگن، کمتر دچار اشتباهات قیمت‌گذاری می‌شدند.^۷

4. Douglas Pilawa, "Sifting Through the Arbitrators for the Woman, the Minority, the Newcomer," *Case Western Reserve Journal of International Law* 51, 1 (2019): 425.

5. Tony Cole, *The roles of psychology in international arbitration*, (Kluwer Law International, 2017) 63.

6. Jan Paulsson, "Ethics, Elitism, Eligibility," *Journal of International Arbitration* 14, 4 (1997): 15.

7. David Rock and Heidi Grant, "Why Diverse Teams Are Smarter?," *Harvard Business Review*, (2016): 2.

از آنجا که داوران به دلیل تفسیر چارچوب‌های قانونی و صدور آرای الزام‌آور، نقش مرکزی را در فرایند داوری بر عهده داشته و جهت‌گیری کلی این حوزه را تعیین می‌کنند،^۸ وجود تنوع در دیوان‌های داوری، به‌ویژه در داوری سرمایه‌گذاری که در آن منافع عمومی کشورهای سرمایه‌پذیر در حال توسعه، تحت تأثیر قرار می‌گیرد، اهمیت مضاعفی دارد. زمانی که داوری‌ها در اختیار یک گروه خاص و محدود قرار می‌گیرد، سوگیری‌های شناختی این گروه، به تدریج به رویه و ارزش حاکم بر جامعه داوری تبدیل شده و به‌صورت ناخودآگاه بر شناخت و استدلال اعضا و نهایتاً بر آرای داوری تأثیر می‌گذارد.

یک نمونه از سوگیری‌های سیستمی که مورد انتقاد زیادی قرار گرفته، سوگیری به نفع سرمایه‌گذاران است. کاپلیوک می‌گوید: «این یک باور رایج است که داوران عموماً مایل‌اند که به نفع سرمایه‌گذاران رأی دهند».^۹ از آنجا که سرمایه‌گذاران متعلق به کشورهای توسعه‌یافته، خواهان مکرر دعاوی سرمایه‌گذاری هستند، داوران تکراری که خود نیز اغلب به کشورهای توسعه‌یافته تعلق دارند، ممکن است با تمایل درونی به منافع کشورهای متبوع خود یا مثلاً با اعتقاد به اینکه باید در جهت توسعه اقتصاد جهانی از سرمایه‌گذار حمایت شود، در تله سوگیری شناختی افتاده و سوگیرانه رسیدگی کنند. در این شرایط، وضعیتی ایجاد می‌شود که انتصاب داوری از یک بستر فرهنگی دیگر می‌تواند بر محتوای رأی نهایی تأثیر بگذارد.^{۱۰} مطالعه‌ای در تحلیل تأثیر ملیت و محل اقامت غالب داوران با استفاده از پایگاه داده PITAD^{۱۱} نشان داد که حضور سرداور از یک دولت غربی، احتمال برنده‌شدن سرمایه‌گذار (چه از یک کشور توسعه‌یافته باشد چه از یک کشور در حال توسعه) را حدود ۴۰٪ افزایش می‌دهد.^{۱۲}

در حقیقت، وجود تنوع در دیوان داوری با ایجاد درک صحیح‌تر از وقایع، بررسی واقع‌بینانه‌تر و تحلیل بهتر آن‌ها، بهبود تفکر جمعی، جلوگیری از غلبه تفکر یک گروه خاص و کنترل سوگیری‌ها بر کیفیت رسیدگی و رأی صادره تأثیر گذاشته و مشروعیت داوری را ارتقا می‌دهد. حال با توجه به اهمیت وجود تنوع در جامعه داوری، وضعیت تنوع در دیوان‌های داوری بین‌المللی تشریح خواهد شد.

8. Fernando Dias Simões, "Investment Arbitration and the Chimera of an Ideal Adjudicative Community," *The Journal of World Investment and Trade* 22, 5-6 (2021): 1.

9. Daphna Kapeliuk, "The Repeat Appointment Factor: Exploring Decision Patterns of Elite Investment Arbitrators," *Cornell Law Review* 96, 1 (2010): 53.

۱۰. مافی، همایون و بهزاد قوامی و سام محمدی، «استقلال و بی‌طرفی داور منصوب طرفین در داوری‌های بین‌المللی با تأکید بر آرای قضایی»، *تحقیقات حقوقی* ۲۵، ۹۷ (۱۴۰۱): ۴۸.

11. PluriCourt Investment Treaty Arbitration Database

12. Daniel Behn, Malcolm Langford and Laura Létourneau-Tremblay, "Empirical Perspectives on Investment Arbitration: What Do We Know? Does It Matter?," *Journal of World Investment & Trade* 21, 2-3 (2020): 238-239.

۲. وضعیت تنوع در جامعه دآوری

واقعیت این است که حقوق تجارت و سرمایه‌گذاری بین‌المللی آن طور که از نامش انتظار می‌رود، بین‌المللی نیست. بررسی‌ها نشان می‌دهد که معمولاً طرفین دعوا و وکلای آن‌ها، داوران خود را از میان گروه محدودی گزینش نموده و کسب اولین انتصاب دآوری، جز برای مردان میان‌سال اروپا و امریکای شمالی دشوار است.^{۱۳} به نظر می‌رسد که همگنی فرهنگی و محدودیت تنوع، یکی از ویژگی‌های ثابت جامعه دآوری بین‌المللی است.

بررسی میزان تنوع در داوران و وکلایی که در کنگره معتبر و ممتاز شورای بین‌المللی دآوری تجاری (ICCA)^{۱۴} در ۲۰۱۴ شرکت کرده بودند، نشان داد که این افراد از نظر جنسیتی سه‌چهارم مرد و یک‌چهارم زن بودند،^{۱۵} ۷۰٪ دانش‌آموختگان حوزه‌های قضایی کامن‌لا و نیمی از آن‌ها انگلیسی‌زبان بودند. از نظر تنوع ملیتی، چین و هند علی‌رغم داشتن سهم ۳۱٪ از تولید ناخالص ملی و ۳۳٪ از جمعیت جهان، کمتر از ۳٪ از داوران و ۳٪ از وکلای تشکیل می‌دادند، در حالی که امریکای شمالی و اروپا با داشتن ۲۸٪ تولید ناخالص ملی و ۱۶٪ از جمعیت جهان، ۷۳٪ داوران و ۶۷٪ وکلای تشکیل می‌دادند.^{۱۶} میزان توسعه‌یافتگی کشورها نیز با هر معیاری که سنجیده شد، کشورهای توسعه‌یافته، بیشترین سهم را در جمعیت وکلای و داوران بین‌المللی داشتند.^{۱۷} این بررسی یکی از مهم‌ترین مطالعاتی بود که محدودیت تنوع و وجود همگنی را در جامعه وکلای و داوران بین‌المللی نشان داد.

گزارش ایکسید در ۲۰۲۱ نیز نشان داد که از مجموع ۹۵۱ انتصاب در دیوان‌های ایکسید در بین سال‌های ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۷، تنها سه نفر زن، غیرسفیدپوست و از یک کشور در حال توسعه حضور داشتند.^{۱۸}

این وضعیت موجب شد که از ۲۰۱۶ تلاش‌هایی در جهت افزایش تنوع جامعه دآوری انجام

13. Matteo M. Winkler and Mikaël Schinazi, "No Longer 'Pale, Male, and Stale'? Approaching Diversity and Inclusiveness in International Arbitration," in *Liber Amicorum Guillermo Aguilar Álvarez* edited by Nigel Blackaby, Michael Reisman, Cecilia Azar, Carlos Dávalos and Luis Alberto Aziz, (2021): 4.

14. ICCA یک سازمان غیردولتی جهانی است که به ترویج استفاده و بهبود فرایندهای دآوری، مصالحه و سایر اشکال حل اختلاف اختصاص دارد. فعالیت‌های آن شامل تشکیل کنگره‌ها و کنفرانس‌های منظم متخصصان حل اختلاف بین‌المللی در سراسر جهان، حمایت از نشریات معتبر حل اختلاف و ترویج هماهنگ‌سازی قواعد، قوانین، رویه‌ها و استانداردهای دآوری و سازش است.

15. Susan D. Franck, "The Diversity Challenge: Exploring the 'Invisible College' of International Arbitration," *Columbia Journal of Transnational Law* 53, (2015): 452-453.

16. Ibid., 458-459.

17. Ibid., 462-464.

18. Andrea K. Bjorklund, Daniel Behn, Susan D. Franck, Chiara Giorgetti, Won Kidane, Arnaud de Nanteuil and Emilia Onyema, "The Diversity Deficit in International Investment Arbitration," *Journal of World Investment & Trade* 21, (2020): 417.

شود. «تعهد به نمایندگی برابر در داوری»^{۱۹} از جمله این تلاش‌ها بود که در جهت افزایش حضور داوران زن توسط ۵۰۰۰ نفر، سازمان داوری و شرکت حقوقی امضا شد. در ۲۰۱۷ بر اساس گزارش سالانه دیوان داوری اتاق بازرگانی بین‌المللی نسبت داوران زن از کل داوران معرفی شده یا منصوب شده توسط طرف‌ها، داوران مشترک یا دیوان، با ۲٪ افزایش نسبت به سال قبل به ۱۷٪ رسید.^{۲۰} سپس در ۲۰۱۹ کارگروه بین‌سازمانی تنوع جنسیتی در انتصاب‌ها و رسیدگی‌های داوری توسط ۱۷ مؤسسه داوری بین‌المللی و شرکت حقوقی تأسیس شد. سازمان‌های داوری و شرکت‌های حقوقی متعهد شدند که بر اساس فرصت‌های برابر، تعداد زنانی را که به‌عنوان داور منصوب می‌شوند، افزایش دهند.^{۲۱}

گزارش کارگروه بین‌سازمانی تنوع جنسیتی در انتصاب‌های داوری سال ۲۰۲۲ اعلام کرد که زنان در ۲۰۱۹، ۲۳٪، در ۲۰۲۰، ۲۵٪ و در ۲۰۲۱، ۲۶٪ از کل داوران را تشکیل داده‌اند. این گزارش همچنین اعلام کرد که نسبت زنان منصوب شده به‌عنوان داور از ۲۰۱۵ حدود دو برابر افزایش یافته و از ۱۳٪ در ۲۰۱۵ به ۲۶٪ در ۲۰۲۱ رسیده است.

سازمان‌های داوری نقش مهمی را در ایجاد روند افزایش مشارکت زنان ایفا کردند. این سازمان‌ها در ۲۰۱۵، ۲۵٪ از انتصاب‌های خود را به زنان اختصاص دادند و این عدد در ۲۰۲۱ به ۳۸٪ رسید. این در حالی است که نسبت زنان منصوب شده توسط طرف‌های دعوا نیز در مدت مشابه دو برابر شد و از ۸٪ در ۲۰۱۵ به ۱۸٪ در ۲۰۲۱ رسید. میزان انتصاب زنان به‌عنوان سرداور نیز با افزایش سه برابری از ۱۰٪ در ۲۰۱۵، به ۳۷٪ در ۲۰۲۱ رسید.^{۲۲} این اطلاعات نشان می‌دهد که اگرچه انتصاب زنان روند مثبتی داشته و به‌طور متوسط هر سال ۱-۲٪ افزایش یافته است، زنان همچنان به‌طور متوسط حدود یک‌چهارم از انتصاب‌ها را کسب می‌کنند.^{۲۳}

از بُعد تنوع منطقه‌ای، در ۲۰۱۸ بررسی تابعیت طرف‌های دعوا و داوران منصوب شده توسط چهار سازمان پیشروی داوری تجاری بین‌المللی (دیوان داوری اتاق بازرگانی بین‌المللی، دیوان داوری بین‌المللی لندن، سازمان داوری بین‌المللی سنگاپور و مرکز داوری بین‌المللی هنگ کنگ)، نشان داد که علی‌رغم اینکه طرف‌های دعوا به کشورهای غربی و غیرغربی در سراسر جهان تعلق دارند، داوران عمدتاً از کشورهای غربی منصوب می‌شوند و داوران غیرغربی حضور بسیار کم‌رنگی دارند، به‌طوری که در سه سازمان داوری اتاق بازرگانی بین‌المللی، دیوان داوری بین‌المللی لندن و مرکز داوری

19. Equal Representation in Arbitration Pledge

20. John R. Crook, "Dual Hats and Arbitrator Diversity: Goals in Tension," *Proceedings of the ASIL Annual Meeting* 113, (2019): 287.

21. International Council for Commercial Arbitration, *ICCA Report of Cross-Institutional Task Force on Gender Diversity in Arbitral Appointments and Proceedings*, 2022: xii.

22. *Ibid.*, 23.

23. *Ibid.*, 104.

بین‌المللی هنگ کنگ، داوران متبوع انگلستان، بیشترین تعداد انتصاب‌ها را دریافت می‌کردند.^{۲۴} این عدم تنوع در داوری سرمایه‌گذاری نیز مشهود است. هیچ‌یک از ده داور برتر منصوب‌شدهٔ ایکسید تا ۲۰۱۷، آسیایی یا سیاه‌پوست نبودند.^{۲۵} بررسی‌ها نشان داد که در ۲۰۱۸، ۷۵٪ از انتصاب‌های انجام‌شده در مرکز بین‌المللی حل و فصل اختلافات سرمایه‌گذاری ایکسید به داورانی از اروپای غربی و امریکای شمالی اختصاص یافته است که با احتساب استرالیا و نیوزلند به ۸۰٪ می‌رسد.^{۲۶} مرور اطلاعات پایگاه دادهٔ PITAD نشان داد که در ۲۰۱۸، از هر چهار انتصاب، سه مورد به داورانی از اروپای غربی و امریکای شمالی اختصاص داشت. این وضعیت اگرچه در میان طبقهٔ وکلا کمی بهتر بود، نتایج نشان داد که حجم پرونده‌ها به‌طور کلی به نفع اتباع غربی منحرف می‌شود.^{۲۷} بر اساس گزارش ۲۰۲۳ ایکسید نیز تقریباً ۷۰٪ داوران به امریکای شمالی و اروپای غربی و فقط یک‌سوم داوران به کشورهای در حال توسعه تعلق داشتند.^{۲۸}

همچنین بر اساس گزارش ۲۰۲۲ دیوان داوری بین‌المللی لندن، ۶۰٪ از انتصاب‌های داوری به داوران بریتانیایی تعلق داشت که اکثر ۸۰٪ این انتصاب‌ها توسط طرف‌های دعا و داوران منصوب آن‌ها انجام شده است.^{۲۹} همچنین بر اساس گزارش سالانهٔ ایکسید در ۲۰۲۳ نیز ۶۷٪ از انتصاب‌ها به اتباع امریکای شمالی و اروپای غربی و ۲۲٪ به زنان اختصاص یافته است. از نظر تنوع زبانی نیز تقریباً ۶۰٪ داوری‌ها به زبان انگلیسی انجام شده بود. بر اساس همین گزارش فقط ۹٪ انتصاب‌ها جدید و بقیه تکراری بودند.^{۳۰}

در پروندهٔ داوری جی زی (رپر افریقایی-امریکایی) و شرکت پوشاک/یکونیکس، جی زی به فقدان تنوع ملیتی و/یا نژادی در فهرست نامزدهای داوری ارائه‌شده توسط انجمن داوری امریکا و احتمال آسیب‌پذیری از سوگیری ناخودآگاه داور اعتراض کرد. وی هنگام بررسی فهرستی متشکل از بیش از ۲۰۰ نامزد بالقوهٔ مستقر در نیویورک، دریافت که هیچ داور افریقایی-امریکایی متخصصی در فهرست وجود ندارد. متعاقباً انجمن داوری امریکا با پیشنهاد ۵ داور افریقایی-امریکایی و توسعهٔ تعداد اعضای هیئت داوری به ۳ عضو، مشکل را حل کرد. در این پرونده مسئلهٔ اساسی این نبود که جی زی ترجیح می‌داد که داوری از تبار خود را منصوب کند، بلکه موضوع این بود که گزینه‌های

24. Freya Beatens, *Identity and Diversity on the International Bench: Who is the Judge?*, 1st ed. (United Kingdom: Oxford University Press, 2020) 145-146.

25. *Ibid.*, 148.

26. Vanina Sucharitkul, "The Ban on Double Hatting in Investment Arbitration: A Double-Edged Sword?," *National Law School Business Law Review* 7, 2 (2021): 68-69.

27. Mohit Kumar Tanwar, "Addressing the Inadequacies: A New Multi-Faceted Solution to Double Hatting in ISDS," *Les Law Review* 7, (2021): 118.

28. International Centre for Settlement of Investment Disputes, *ICSID Annual Report*, 2023: 30.

29. The London Court of International Arbitration, *LCIA Annual Casework Report*, 2022: 20.

30. International Centre for Settlement of Investment Disputes, *ICSID Annual Report*, 30.

متنوعی در اختیار وی قرار نگرفته بود و او این مورد را محل استقلال خود و بی‌طرفی داور می‌دانست.^{۳۱}

با وجود تلاش‌های صورت‌گرفته، گزارش‌های متعدد سازمان‌های بین‌المللی داوری و مطالعات انجام‌شده نشان می‌دهد که در دیوان‌های داوری تنوع همچنان در ابعاد مختلف به‌ویژه از ابعاد منعکس‌کننده طبقات اجتماعی، محدود بوده و عمدتاً تحت سلطه نمایندگان کشورهای توسعه‌یافته اروپایی و امریکایی اداره می‌شوند. اکنون این سؤال مطرح است که با وجود اینکه طرفین دعوا به کشورهای از سراسر جهان تعلق دارند، چه عواملی موجب می‌شود که داوران و وکلای منتخب این افراد، از همین تنوع برخوردار نبوده و مکرراً از میان یک جامعه محدود گزینش شوند. بخش بعد به این موضوع می‌پردازد.

۳. محدودیت تنوع با انتصاب مکرر و نقش دوگانه داور و وکیل

یکی از مهم‌ترین علل محدودیت تنوع در جامعه داوری این است که اطراف تکراری دعوا یا وکلای آن‌ها تعداد معدودی از داوران سرشناس را در تعداد زیادی از پرونده‌ها مکرراً منصوب می‌کنند؛ تا آنجا که برخی از آن‌ها به‌صورت همزمان یا غیرهمزمان در پرونده‌های مختلف، نقش‌های مخالف داوری و وکالت را ایفا می‌کنند. این فرآیندها که در یک دور معیوب، محدودیت تنوع را در جامعه داوری تشدید نموده و خود نیز با کاهش تنوع تشدید می‌شوند، تا حدود زیادی ریشه در محرمانگی فرایند داوری دارند.

خصوصی‌بودن و محرمانگی یکی از دلایل اصلی طرفین برای رجوع به داوری بوده^{۳۲} و به‌ویژه در حوزه تجارت بین‌الملل به جهت حفاظت از اسرار و اطلاعات شرکت‌های تجاری از اهمیت بسزایی برخوردار است. تعهد به حفظ محرمانگی توسط داوران، طرفین قراردادهای بین‌المللی و کارکنان مراکز، در قواعد و منشورهای اخلاقی بسیاری از دولت‌ها و سازمان‌های داوری مقرر شده است. از این رو مطبوعات و عموم مردم در غالب موارد نه‌تنها به محتوای جلسات دادرسی و آرا دسترسی ندارند، بلکه حتی گاهی از اصل وقوع داوری نیز مطلع نمی‌شوند.^{۳۳}

محرمانگی علی‌رغم مزایا، پیامدهایی نیز در بر دارد. عدم انتشار آرا و نقطه‌نظرات داوران، موجب عدم شفافیت سوابق، مواضع و آرای قبلی آن‌ها شده و در چنین شرایطی طرف دعوا نمی‌تواند در

31. Fahira Brodlija, "Innovative solutions for an age-old issue: How transparency and data analytic tools can improve diversity in international arbitration," *Journal of Strategic Contracting and Negotiation* 5, 1-2 (2021): 30.

32. Avinash Poorooye and Ronán Feehily, "Confidentiality and Transparency in International Commercial Arbitration: Finding the Right Balance," *Harvard Negotiation Law Review* 22, (2017): 286.

33. Govil, Pranay, "Issue of Selection of Seat of Arbitration and Its Implications," Gujarat Natinal Law University, Available at: https://www.academia.edu/31573058/ISSUE_OF_SELECTION_OF_SEAT_OF_ARBITRATION_AND_ITS_IMPLICATIONS, Last accessed on June 30, 2024.

جامعه گسترده، داور متناسب با ویژگی‌های مورد نیاز خود را بر اساس شواهد جستجو کند. بدیهی است که در شرایط خلأ اطلاعات، طرف دعوا برای افزایش شانس موفقیت خود در پرونده جاری، همان داور یا وکیلی را که در دعاوی قبلی از عملکرد وی رضایت داشته است، دوباره انتخاب می‌کند. وکیل نیز در مقام گزینش داور، جهت ارائه بهترین شانس ممکن به موکل خود و برای اینکه بتواند با اطمینان بیشتری حدس بزند که داور چگونه رأی خواهد داد، عملاً ملزم به تکیه بر تجربه سابق خود می‌شود.^{۳۴}

در مقابل برخی مانند پالسون معتقدند که علت انتصابات تکراری یک گروه نخبه از داوران، شایسته‌سالاری و تخصص‌گرایی است. وی در خصوص ممانعت از ورود داوران جدید معتقد است که این موضوع فقط در سازمان‌های داوری درجه ۲ رخ داده و سازمان‌های معتبر، با توجه به اینکه خود مانند طرفین و وکلای آن‌ها، در تعیین اینکه چه کسی منصوب شود، تعیین‌کننده هستند، اجازه ممانعت از ورود افراد جدید را نمی‌دهند.^{۳۵}

با وجود این در مطالعه شرکت‌کنندگان کنگره ICCA در ۲۰۱۴ مشخص شد که از ۶۷ داور سرمایه‌گذاری، فقط ۲ نفر سابقه داوری در حوزه تجارت بین‌الملل را نداشتند.^{۳۶} این یافته، میزان فراگیری انتصاب‌های مکرر را صرف‌نظر از تخصص‌گرایی نشان داد. در ۲۰۱۷ نیز میزان فراگیری نقش دوگانه داور و وکیل با مطالعه ۱۰۷۷ پرونده اختلاف سرمایه‌گذاری بین‌المللی بررسی شد. نتایج نشان داد که در ۴۷٪ پرونده‌ها حداقل یکی از داوران دیوان به‌طور همزمان در پرونده دیگری به‌عنوان وکیل عمل می‌کرد که در بیش از یک‌سوم این موارد، علاوه بر داور، وکیل یکی از طرفین نیز به‌طور همزمان نقش دوگانه داشت. در ۱۱٪ پرونده‌ها فقط وکیل به‌صورت همزمان نقش دوگانه ایفا می‌کرد. همچنین نتایج این مطالعه نشان داد که جامعه وکلای حقوقی نسبت به جامعه داوران از تنوع بیشتری برخوردار بوده و تعداد پرونده‌هایی که فقط داور، نقش دوگانه ایفا می‌کرد، تقریباً سه برابر پرونده‌هایی بود که فقط وکیل نقش دوگانه داشت. در این مطالعه مجموعاً در ۵۸٪ از پرونده‌ها، نقش دوگانه داور و وکیل به‌صورت همزمان دیده شد.^{۳۷} از آنجا که ایفای نقش دوگانه داور و وکیل می‌تواند به‌صورت همزمان نیز صورت بگیرد، میزان فراگیری آن قاعدتاً بسیار بیش از این مقدار است.

وقتی که گزینش داور و وکیل بر اساس تجربه سابق یا شهرت در عرصه داوری تبدیل به هنجار می‌شود، در عمل تعداد محدودی از افراد به‌ویژه داوران سرشناس در داوری‌های متعدد،

34. Pilawa, *Sifting Through the Arbitrators for the Woman, the Minority, the Newcomer*, 418.

35. Jan Paulsson, *The Idea of Arbitration*, 1st ed. (United Kingdom: Oxford University Press, 2013) 171-172.

36. Franck, *The Diversity Challenge: Exploring the "Invisible College" of International Arbitration*, 451.

37. Malcolm Langford, Runar Hilleren Lie, and Daniel Behn, "The Ethics and Empirics of Double Hatting", *SSRN Electronic Journal* 6, 7 (2017): 4.

مکرراً منصوب و حتی بین نقش‌های مختلف جابه‌جا می‌شوند. گسترش و فراگیری توأمان انتصاب‌های مکرر و نقش‌های دوگانه، تأثیر آن‌ها بر محدودیت تنوع را به شکل مضاعفی تشدید نموده و با کاهش امکان انتصاب افراد جدید، افراد موجود را تثبیت می‌کند. ممانعت از حضور داوران و وکلای جدید، به‌ویژه در حوزه سرمایه‌گذاری بین‌المللی که تعداد دعاوی محدود است، باعث می‌شود که غالب نقش‌های داور و وکالت بین تعداد معدودی تقسیم شده و تنوع ملیتی، فرهنگی و جنسیتی به‌طور قابل ملاحظه‌ای کاهش یابد. تسلط داوران و وکلای تکراری بر عرصه داور و به‌ویژه در دعاوی سرمایه‌گذاری بین‌المللی به حدی است که بر اساس گزارش سالانه ۲۰۲۳ ایکسید، اکثریت قریب به اتفاق انتصاب‌های سالانه مربوط به افرادی است که قبلاً در داور و سرمایه‌گذاری شرکت کردند و تنها ۹٪ از داوران، جدید بودند.^{۳۸} به عبارت دیگر، مجموعه داوران بسیار کند گسترش پیدا می‌کند.

انتصاب‌های مکرر نه‌تنها فی‌نفسه تنوع را در جامعه داور محدود می‌کند، بلکه تلاش‌های انجام‌شده در جهت ارتقای تنوع را نیز تا حدود زیادی بی‌ثمر می‌کند، به‌طوری که بر اساس گزارش LCIA ۲۰۲۲، علی‌رغم افزایش دوبرابری انتصاب زنان، تقریباً یک‌سوم این انتصاب‌ها در بازه زمانی همان سال تقویمی تکراری بود.^{۳۹} همچنین بر اساس گزارش ICCA ۲۰۲۲ میزان انتصاب‌های مکرر زنان در طول سال تقویمی ۲۰۲۱ در مرکز داور بین‌المللی ۹۴٪، در دیوان داور بین‌المللی لندن ۳۶٪، در اتاق بازرگانی بین‌المللی استکهلم ۴۱٪، در ایکسید ۵۰٪ و در مرکز داور بین‌المللی هنگ کنگ ۴۳٪ بوده است.^{۴۰}

به این ترتیب، فراگیری گسترده انتصاب مکرر داوران و نقش دوگانه داور و وکیل در سیستم‌های داور و تبدیل آن‌ها به هنجار، با ممانعت از ورود افراد جدید، تنوع را در جامعه داوران و وکلای مؤثر در فرایند داور کاهش داده و به تدریج دیوان‌های داور را در انحصار گروه‌های محدودی قرار می‌دهد. در بخش بعد به این موضوع پرداخته می‌شود.

۴. کاهش تنوع تا شکل‌گیری انحصار

فراگیری انتصاب‌های مکرر و نقش دوگانه در دیوان‌های داور، موجب تسلط تعداد محدودی از داوران و وکلا بر حجم بالایی از پرونده‌های داور و تمرکز تدریجی و نامتناسب قدرت می‌شود. مطالعات نشان می‌دهد که اگرچه در میان ملیت‌ها، فرهنگ‌ها، نژادها و جنسیت‌های مختلف، گروهی از «مردان میان‌سال از امریکا و اروپای غربی» موقعیت مسلطی را در داور و سازمان‌های

38. International Centre for Settlement of Investment Disputes, *ICSID Annual Report*, 30.

39. The London Court of International Arbitration, *LCIA Annual Casework Report*, 22.

40. International Council for Commercial Arbitration, *ICCA Report of Cross-Institutional Task Force on Gender Diversity in Arbitral Appointments and Proceedings*, 43.

داوری کسب کرده‌اند، در میان همین گروه نیز اقلیت بسیار محدودی از افراد شاخص، بخش اعظم انتصاب‌های داوری را در اختیار گرفته و در نقش‌های دوگانه داور و وکیل ظاهر می‌شوند. در مطالعه وکلا و داوران شرکت‌کننده در کنگره بین‌المللی داوری تجاری (ICCA)، با وجود اینکه داور میانه^{۴۱} در ۱۰ پرونده سابقه انتصاب داشت، ۲۵ نفر از شرکت‌کنندگان (۹٫۵٪ از کل داوران) در بیش از ۱۰۰ پرونده، ۱۲ نفر (۴٫۵٪ از کل داوران) در بیش از ۲۰۰ پرونده و یک نفر (۰٫۳٪ از کل داوران) در بیش از ۵۰۰ پرونده به‌عنوان داور منصوب شده بود.^{۴۲} در مطالعه لنگفورد و همکاران نیز ۱۰ نفری که در ۱۰۷۷ پرونده بررسی شده، بیشترین تعداد نقش دوگانه را بر عهده داشتند، شناسایی و با تحلیل شبکه‌های اجتماعی بررسی شدند. نتایج نشان داد که نقش‌های دوگانه عمدتاً تحت سلطه بخشی از قدرتمندترین و تأثیرگذارترین داوران مکرر سیستم است. در این مطالعه در یک پنجم پرونده‌ها هم داور و هم وکیل به‌صورت همزمان نقش دوگانه ایفا می‌کردند. این وضعیت که نقش دوگانه به توان ۲ نامیده شد، شدت انحصار را نشان می‌دهد.^{۴۳} تمرکز انتصاب‌ها و قدرت به‌ویژه در داوری سرمایه‌گذاری بین‌المللی به گونه‌ای است که پیشنهاد شده است که اگر صرفاً حدود ۱۰ تا ۱۵ نفر از افراد ویژه نقش دوگانه را متوقف کنند، مشکل تا حدود زیادی کاهش پیدا می‌کند.^{۴۴}

انحصار و تمرکز قدرت ایجادشده به وسیله انتصاب‌های مکرر و پذیرش نقش دوگانه منجر به شکل‌گیری شبکه‌ای از روابط پیچیده و مشکوک در بین اعضای این گروه، معامله برای تبادل نقش و نهایتاً وقوع پدیده‌ای به نام *درهای گردان متقابل* می‌شود؛ رویکردی که در آن وکیل، داوری را منصوب می‌کند که در پرونده دیگری که احتمالاً این داور در نقش وکیل فعالیت خواهد داشت، وی را به‌عنوان داور منصوب کند. به نظر می‌رسد که این پدیده انگیزه‌ها را برای شکل خاصی از رفتار انحصاری تغییر می‌دهد: انتصاب‌هایی با انتظار بازگشت!^{۴۵}

گسترده‌گی پدیده‌های پیچیده‌ای همچون *درهای گردان متقابل* و نقش دوگانه به توان ۲ نهایتاً منجر به تشکیل شبکه‌ای از داوران و وکلای تکراری می‌شود که می‌تواند کیفیت رسیدگی و اعتبار رأی را قربانی روابط کند. این مورد در پرونده SGS Société Générale de Surveillance S.A. v Islamic Republic of Pakistan، مستند جرح داور منصوب خواننده قرار گرفت. خواهان مدعی بود که رابطه مبادلاتی بین داور منصوب پاکستان و وکیل آن کشور وجود دارد. در حقیقت وی ادعا

۴۱. میانه، داده‌ای است که نیمی از داده‌ها کمتر و نیمی بیشتر از آن هستند.

۴۲. Franck, *The Diversity Challenge: Exploring the "Invisible College" of International Arbitration*, 449-450.

۴۳. Langford et al., *The Ethics and Empirics of Double Hatting*, 3-5.

۴۴. Ibid, 11.

۴۵. Malcolm Langford, Daniel Behn, and Runar Hilleren Lie, "Revolving Door in International Investment Arbitration," *Journal of International Economic Law* 20, 2 (2017): 321.

می‌کرد با توجه به اینکه وکیل پاکستان به‌عنوان سرداور توسط مکزیک برگزیده شده بود، وی (وکیل پاکستان) نیز در مقابل، وکیل مکزیک را به‌عنوان داور منصوب پاکستان برگزیده است.^{۴۶} مبادله نقش منجر به انحصار، صرفاً محدود به ارتباط داور و وکیل نبوده و ممکن است در روابط داوران با یکدیگر نیز دیده شود. فرانک با بررسی دعوی سرمایه‌گذاری نشان داد انتصاب‌های سازمان‌های داوری در مقایسه با انتصاب‌های داوران دیوان (برای انتصاب سرداور)، متنوع‌تر است؛^{۴۷} این یافته می‌تواند به این دلیل باشد که داوران مکرر با انتصاب تکراری یکدیگر از همین جامعه محدود، برای کسب سرداوری دیوان‌های آتی معامله نموده و به انحصار دامن می‌زنند. در پرونده دیوان داوری بین‌المللی لندن به شماره مرجع ۸۱۱۳۲، ادعای وجود چنین روابطی، مستند جرح داور قرار گرفت. در این پرونده دفتر حقوقی سرداور، داور منصوب مدعی را در طول چهار سال گذشته در چندین مورد به داوری منصوب کرده بود و سرداور نیز مسئول برخی از این انتصاب‌ها بوده است. خواننده ادعا کرد که این رابطه طولانی مدت و مستمر بین داور منتخب خواهان و سرداور، تردیدهای موجهی در مورد بی‌طرفی هر یک از آن‌ها ایجاد می‌کند.^{۴۸} این فرایندهای درهم‌تنیده، شرایطی را مهیا می‌کند که چهره‌های ثابتی همواره در جایگاه داوری بین‌المللی بر دیوان‌های داوری سراسر جهان تسلط داشته باشند و حداقل در پرونده‌های مهم و به‌ویژه داوری‌های سرمایه‌گذاری به داوران و وکلای جدید اجازه ورود ندهند. بخش بعدی به بیان راه‌حل‌های پیشنهادی جهت برون‌رفت از این مشکل می‌پردازد.

۵. راهکارهای پیشنهادی

اگرچه محدودیت در تنوع به واسطه انتصاب مکرر داوران و نقش دوگانه داور و وکیل تبدیل به هنجار شده است، به جهت اینکه ذاتاً تبعیض‌آمیز و مغرضانه است، مشروعیت هنجاری ندارد. از این رو نخبه‌های داوری به ضرورت ایجاد تنوع در جامعه داوری تأکید نموده و فرانک به نقل از سلیم مولان در بیان هدف برگزاری کنگره ICCA در موریس می‌گوید: «بایستی مطمئن شویم کشورهای در حال توسعه در فرآیند و توسعه داوری، حرف خود را می‌زنند و داوری بین‌المللی به تدریج به بخشی از فرهنگ حقوقی آن‌ها تبدیل می‌شود. بر این اساس، ایجاد ظرفیت حل و فصل اختلافات بین‌المللی در همه مناطق، به شکلی که آفریقا هم بتواند در یک نسل، از تخصص داوران و وکلای متخصص آفریقایی استفاده کند، ضرورت دارد».^{۴۹}

46. Céline Lévesque, "Canada's Pro-Ban Stance on Double-Hatting: Playing the Long Game in ISDS Reform?," *The Canadian Yearbook of International Law* 58, (2021): 389.

47. Franck, *The Diversity Challenge: Exploring the "Invisible College" of International Arbitration*, 499.

48. Thomas W. Walsh and Ruth Teitelbaum, "The LCIA Court Decisions on Challenges to Arbitrators: An Introduction," *Arbitration International* 27, 3 (2016), 301.

49. Franck, *The Diversity Challenge: Exploring the "Invisible College" of International Arbitration*, 500.

با وجود اینکه تلاش‌ها در راستای افزایش تنوع، عمدتاً بر تنوع جنسیتی متمرکز شده و برای افزایش تنوع در حوزه‌های ملی و فرهنگی اقدام جدی انجام نشده است،^{۵۰} جالب توجه است که در همین حوزه نیز بر اساس گزارش ۲۰۲۲ ICCA بخش قابل توجهی از انتصاب‌های فزاینده زنان، محصول انتصاب مکرر تعداد معدودی از آن‌ها بوده^{۵۱} و در عمل تنوع جنسیتی نیز بهبود کمی داشته است. از این رو به نظر می‌رسد که ممکن است تمرکز صرف بر افزایش تعداد انتصاب از جنسیت و ملیت‌های اقلیت، در یک دور معیوب، به جای تنوع، انتصاب‌های مکرر داوران و نقش دوگانه داور و وکیل را افزایش دهد. بنابراین باید در این راستا، افزایش جمعیت داوران بین‌المللی از جنسیت، ملیت و فرهنگ‌های اقلیت نیز مورد اهتمام قرار گیرد.

از طرف دیگر علی‌رغم اینکه سازمان‌ها تلاش زیادی برای ایجاد تنوع در انتصاب‌های داوری انجام داده‌اند، از آنجا که اکثر انتصاب‌ها توسط طرفین و وکلای آن‌ها انجام می‌شود، هرگونه پیشرفت اساسی در این زمینه صرفاً با تلاش آگاهانه این افراد امکان‌پذیر است. با این حال، این دقیقاً همان جایی است که بیشترین مقاومت در برابر انتصاب‌های متنوع وجود دارد.^{۵۲} پولونسکایا به نقل از مایکل ویلی تأیید می‌کند که ویژگی سیستمی داوری، یعنی انتصاب داور از جانب طرف دعوا و به‌ویژه امکان انتصاب مکرر یک داور از جانب وی، علت اصلی عدم تنوع و مانع ورود بسیاری از کاندیداها است.^{۵۳}

بنابراین به نظر می‌رسد ساماندهی معضل انتصاب داوران تکراری و ایفای نقش دوگانه داور و وکیل توسط طرف‌های دعوا در مقررات داوری و قواعد سازمانی ضرورت دارد. به‌ویژه از آنجا که ترکیب انتصاب مکرر داوران و نقش دوگانه، منجر به کاهش مضاعف تنوع و شکل‌گیری روابط مشکوک مبادله نقش در این جامعه محدود می‌شود، قطع این زنجیره با اعمال مقررات بازدارنده ضروری است. از طرف دیگر از آنجا که وکلای تکراری در اغلب انتصاب‌های مکرر و نقش‌های دوگانه، نقش کلیدی و تعیین‌کننده دارند، به نظر می‌رسد تنوع‌بخشی به جامعه وکلای بین‌المللی و ایجاد فرصت برای ورود وکلای جدید، در شکسته شدن زنجیره درهای گردان و متعاقباً افزایش تنوع در داوران انتصابی مؤثر خواهد بود.

این در حالی است که ممنوعیت مطلق انتصاب مکرر داوران و نقش دوگانه داور و وکیل، راه‌حل مناسبی نبوده و خود می‌تواند تنوع را محدودتر کند.^{۵۴} با ممنوعیت مطلق نقش دوگانه، قاعدتاً

50. International Council for Commercial Arbitration, *ICCA Report of Cross-Institutional Task Force on Gender Diversity in Arbitral Appointments and Proceedings*, 5.

51. *Ibid.*, 42-43.

52. Emmanuel Gaillard, "Sociology of international arbitration," *Arbitration International* 31, 1 (2015): 16.

53. Ksenia Polonskaya, "Diversity in the Investor-State Arbitration: Intersectionality Must Be a Part of The Conversation," *Melbourne Journal of International Law* 19, 1 (2018): 19.

54. Tanwar, *Addressing the Inadequacies: A New Multi-Faceted Solution to Double Hatting in ISDS*, 127-128.

بخشی از داوران، وکالت را برگزیده و از دایره داوران مطرح حذف خواهند شد. این کار به نوبه خود می‌تواند انتصاب‌های مکرر را افزایش دهد. از طرف دیگر، محدودسازی سختگیرانه هر دوی انتصاب مکرر داوران و نقش دوگانه داور و وکیل، به‌ویژه در داوری سرمایه‌گذاری که تعداد داوران محدود است، امکان استفاده از داوران متخصص را دشوار می‌کند.^{۵۵} از این رو به نظر می‌رسد می‌توان همچنان که دستورالعمل کانون بین‌المللی وکلا در خصوص تعارض منافع، رویکرد تعیین تعداد مشخصی از انتصاب‌ها را در بازه زمانی معین، ملاک تعهد به افشا تلقی می‌کند، در این مورد نیز همین رویکرد ایجاد محدودیت نسبی در تعداد پذیرش انتصاب‌های مکرر و نقش دوگانه را ملاک قرار داد؛ به طوری که پذیرش این گونه انتصاب‌ها بیش از تعداد معین در بازه زمانی مشخص، ممنوع شود. این رویکرد ضمن اجازه ورود به داوران جدید، داوران فعلی را تا حد کناره‌گیری از داوری به نفع وکالت، تحت فشار قرار نمی‌دهد.

به هر حال به نظر می‌رسد با وجود محرمانگی داوری و عدم شفافیت سوابق و آرای داوران، حتی در داوری‌های سرمایه‌گذاری ایکسید که هر یک از طرفین دعوا در صورت تمایل، امکان ممانعت از انتشار رأی را دارد،^{۵۶} اجبار طرف دعوا و وکیل وی به عدم اتکا به تجارب سابق خود منجر به صدمه دیدن تخصص داور انتصابی، حداقل در برخی از حوزه‌ها می‌شود. همچنین با توجه به اینکه داوری روش حل اختلاف مبتنی بر انتخاب طرفین است، ایجاد محدودیت‌های سختگیرانه در حاکمیت اراده طرف دعوا در انتصاب داور دلخواه از جذابیت داوری کاسته و مراجعه به آن را کاهش می‌دهد. بنابراین انتشار سوابق و رویکرد داوران در آرا تا حدودی که ناقض محرمانگی اسرار تجاری نباشد، برای عملی شدن ایجاد محدودیت تقنینی برای طرف‌های دعوا در گزینش داوران تکراری و داوران دارای دو نقش داور و وکیل ضرورت دارد.

نتیجه

وجود تنوع در جامعه داوری بین‌المللی لازمه کیفیت رسیدگی و مشروعیت داوری است. یکی از دلایل محدودیت تنوع در جامعه داوری این است که طرفین دعوا به جهت عدم شفافیت سوابق، نظرات و آرای سابق داوران ترجیح می‌دهند با اتکا بر تجربه سابق خود از انتخاب یک داور یا وکیل، وی را مجدداً برای داوری جدید منصوب کنند. این شکل از انتصاب داور باعث محدودیت جامعه داوری شده و نهایتاً شبکه‌ای از ارتباطات نانوشته را در بین داوران و وکلای این حوزه ایجاد می‌کند؛ به طوری که در ازای انتصابات آتی یا سوگیری، با یکدیگر به مبادله نقش می‌پردازند. این شبکه

55. Fernando Dias Simões, "Hold on to Your Hat! Issue Conflicts in the Investment Court System", *The Law and Practice of International Courts and Tribunals* 17, 1 (2018): 111.

56. Article 62 of ICSID Arbitration Rules, 2022

خود مانعی جدی برای ورود داوران جدید به عرصه داورى بین‌المللى ایجاد نموده و به‌ویژه در داورى سرمایه‌گذارى منجر به ایجاد انحصار داوران بین‌المللى به افرادى با مشخصات مشابه شده است. با توجه به اینکه تصمیم‌گیرى در خصوص یک اختلاف، مشروط به تحلیل صحیح وقایع مرتبط با پرونده بوده و کیفیت این تحلیل بسته به پیشینه فرهنگی داور مى‌تواند متغیر باشد، به نظر مى‌رسد محدودیت تنوع در جامعه داورى بین‌المللى و ایجاد انحصار، در بسیاری از موارد، کیفیت رأى صادره را تضعیف و متعاقباً مشروعیت داورى را زیر سؤال مى‌برد.

اگرچه راه‌حل محدودیت تنوع و انحصار ایجادشده، قاعدتاً ایجاد محدودیت در انتصابات مکرر و پذیرش نقش دوگانه داور و وکیل توسط جامعه داورى بین‌المللى است، انجام این کار به‌ویژه با توجه به محرمانگی سوابق و موضع‌گیرى‌هاى داوران در آرای قبلى، مى‌تواند حاکمیت طرفین بر انتخاب داور را تضعیف و عنصر تخصص را قربانى کند. از طرف دیگر با توجه به اینکه اعمال محدودیت مطلق در پذیرش نقش دوگانه داور و وکیل خود موجب خروج بسیاری از داوران از حوزه داورى مى‌شود، انتصابات مکرر افزایش یافته و متعاقباً مشکل محدودیت تنوع و انحصار تشدید مى‌شود. از این رو به نظر مى‌رسد هر اقدامی جهت برون‌رفت از این مشکل، نیازمند ایجاد شفافیت در خصوص مشخصات و سوابق جامعه داوران بین‌المللى بوده و متعاقباً پیشنهاد مى‌شود برای تجميع ملاحظه حاکمیت اراده طرفین با ملاحظه تأمین عدالت و مشروعیت نهاد داورى، محدودیت در تعداد دفعات پذیرش نقش داورى و وکالت برای داوران بین‌المللى اعمال شود؛ به‌طوری که داوران مجبور به کناره‌گیرى از داورى به نفع وکالت نشوند و در عین حال افراد جدید نیز شانس حضور در حوزه داورى را پیدا کنند.

منابع:

الف. فارسی

۱. سیفی، سیدجمال، «تنوع فرهنگی داوران و قضات در رسیدگی‌های داوری و قضایی بین‌المللی»، پژوهش تطبیقی حقوق اسلام و غرب ۱۰، شماره ۱ (۱۴۰۲).
۲. مافی، همایون و بهزاد قوامی و سام محمدی، «استقلال و بی‌طرفی داور منصوب طرفین در داوری‌های بین‌المللی با تأکید بر آرای قضایی»، تحقیقات حقوقی ۲۵، شماره ۹۷ (۱۴۰۱).

ب. انگلیسی

-Books

1. Beatens, Freya, *Identity and Diversity on the International Bench Who is the Judge?*, 1st ed. United Kingdom: Oxford University Press, 2020.
2. Cole, Tony, *The roles of psychology in international arbitration*, The Netherlands: Kluwer Law International, 2017.
3. Fach Gómez, Katia. *Key Duties of International Investment Arbitrators: A Transnational Study of Legal and Ethical Dilemmas*. Switzerland: Springer, 2019.
4. Paulsson, Jan, *The Idea of Arbitration*, 1st ed. United Kingdom: Oxford University Press, 2013.

-Articles

1. Behn, Daniel, Malcolm Langford, and Laura Létourneau-Tremblay, "Empirical Perspectives on Investment Arbitration: What Do We Know? Does It Matter?," *The Journal of World Investment & Trade* 21, no. 2-3 (2020).
2. Bjorklund, Andrea K., Daniel Behn, Susan D. Franck, Chiara Giorgetti, Won Kidane, Arnaud de Nanteuil, and Emilia Onyema, "The Diversity Deficit in International Investment Arbitration," *Journal of World Investment & Trade* 21, (2020).
3. Brodlija, Fahira, "Innovative solutions for an age-old issue: How transparency and data analytic tools can improve diversity in international arbitration," *Journal of Strategic Contracting and Negotiation* 5, no. 1-2 (2021).
4. D. Franck, Susan, "The Diversity Challenge: Exploring the 'Invisible College' of International Arbitration", *Columbia Journal of Transnational Law* 53, (2015).
5. Dias Simões, Fernando, "Hold on to Your Hat! Issue Conflicts in the Investment Court System," *The Law and Practice of International Courts and Tribunals* 17, no. 1 (2018).
6. Dias Simões, Fernando, "Investment Arbitration and the Chimera of an

- Ideal Adjudicative Community,” *The Journal of World Investment and Trade* 22, no. 5-6 (2021).
7. Gaillard, Emmanuel, “Sociology of international arbitration,” *Arbitration International* 31, no. 1 (2015).
  8. Giorgetti, Chiara, “Who Decide Who Decides in International Investment Arbitration?,” *University of Pennsylvania Journal of International Law* 35, no. 2 (2013).
  9. Kapeliuk, Daphna, “The Repeat Appointment Factor: Exploring Decision Patterns of Elite Investment Arbitrators,” *Cornell Law Review* 96, no. 1 (2010).
  10. Langford, Malcolm, Daniel Behn, and Runar Hilleren Lie, “Revolving Door in International Investment Arbitration,” *Journal of International Economic Law* 20, no. 2 (2017).
  11. Langford, Malcolm, Runar Hilleren Lie, and Daniel Behn, “The Ethics and Empirics of Double Hatting,” *SSRN Electronic Journal* 6, 7 (2017).
  12. Lévesque, Céline, “Canada’s Pro-Ban Stance on Double-Hatting: Playing the Long Game in ISDS Reform?,” *The Canadian Yearbook of International Law* 58, (2021).
  13. Mohit Kumar Tanwar, “Addressing the Inadequacies: A New Multi-Faceted Solution to Double Hatting in ISDS,” *Les Law Review* 7, no. 1-7 (2021).
  14. Paulsson, Jan, “Ethics, Elitism, Eligibility,” *Journal of International Arbitration* 14, no. 4 (1997).
  15. Pilawa, Douglas, “Sifting Through the Arbitrators for the Woman, the Minority, the Newcomer,” *Case Western Reserve Journal of International Law* 51, no. 1 (2019).
  16. Polonskaya, Ksenia, “Diversity in the Investor-State Arbitration: Intersectionality Must Be a Part of Conversation,” *Melbourne Journal of International Law* 19, no. 1 (2018).
  17. Poorooye, Avinash, and Ronán Feehily, “Confidentiality and Transparency in International Commercial Arbitration: Finding the Right Balance,” *Harvard Negotiation Law Review* 22, (2017).
  18. Rock, David, and Heidi Grant, “Why Diverse Teams Are Smarter?,” *Harvard Business Review*, (2016).
  19. Tacha, Deanell, "Diversity in the Judiciary: A Conversation with Deanell Tacha," *Kansas Law Review* 59, (2011).
  20. Walsh, Thomas W. and Ruth Teitelbaum, “The LCIA Court Decisions on Challenges to Arbitrators: An Introduction,” *Arbitration International* 27, no. 3 (2016).
  21. Winkler, Matteo M., and Mikaël Schinazi, “No Longer ‘Pale, Male, and Stale’? Approaching Diversity and Inclusiveness in International Arbitration,” in *Liber Amicorum Guillermo Aguilar Álvarez* edited by Nigel Blackaby, Michael Reisman, Cecilia Azar, Carlos Dávalos and Luis Alberto Aziz, (2021).

-Seminar Paper

1. Govil, Pranay, "Issue of Selection of Seat of Arbitration and Its Implications," Gujarat Natinal Law University, Available at: https://www.academia.edu/31573058/ISSUE_OF_SELECTION_OF_SEAT_OF_ARBITRATION_AND_ITS_IMPLICATIONS, Last accessed on June 30, 2024.

-Reports

1. International Centre for Settlement of Investment Disputes, *ICSID Annual Report*, 2023.
2. International Council for Commercial Arbitration, *ICCA Report of Cross-Institutional Task Force on Gender Diversity in Arbitral Appointments and Proceedings*, 2022.
3. The London Court of International Arbitration, *LCIA Annual Casework Report*, 2022.

